

УДК(UDC) 070(497.2):32-054.72(477)''1919/1939''

ВЛАСЕНКО В. М.

УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАНТСЬКА ПРЕСА МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ В БОЛГАРІЇ

Охарактеризовано пресу міжвоєнної української політичної еміграції в Болгарії. Проаналізовано видавничі проекти Посольства УНР, Української громади, Українського культурного об'єднання, Українсько-Болгарського товариства та представника військового міністра УНР на Балканах і в Туреччині В. Филоновича. Найбільш вдалою була видавнича діяльність Посольства УНР в Болгарії. Визначено причини нетривалого існування друкованих органів емігрантських громадських організацій. Бракувало власних коштів й «інтелектуальних сил».

Ключові слова: Болгарія, преса, українська політична еміграція.

Міжвоєнна українська політична еміграція в Болгарії сформувалася внаслідок кількох хвиль і потоків еміграції у 1918-1922 рр. Її основу склали українці - вояки білих армій А. Денікіна та П. Врангеля, цивільні біженці та військовополонені колишньої царської армії, які перебували в Болгарії або поверталися через цю країну, але так і не потрапили на Батьківщину. У пропонованій роботі автор використовує поняття української політичної еміграції у вузькому сенсі. Йдеться про ту частину еміграції, яка була політично вмотивованою, ідеологічно визначеною, організаційно структурованою та сповідувала ідею відновлення української державності у різних її формах.

В історичній літературі знайшли відображення різноманітні сторони життєдіяльності міжвоєнної української еміграції в Болгарії, в тому числі перебування військовополонених й інтернованих [1], хвилі еміграції [2-4], натуралізація емігрантів [5], емігрантські громадські організації [6-9], провідні діячі еміграції [10-14] й інші. Але деякі аспекти цієї проблеми є малодослідженими і потребують або узагальнення, або уточнення окремих позицій. Серед них - емігрантська преса в Болгарії міжвоєнного періоду. Про наявність української преси у цій балканській країні згадується у монографіях українських [15] і болгарських дослідників [16] та науковій періодиці [17]. У них йдеться лише про окремі емігрантські періодичні видання. Саме тому автор поставив собі за мету охарактеризувати періодику міжвоєнної української політичної еміграції в Болгарії.

З середини 1920-х рр., коли внаслідок репатріації та рееміграції до інших країн кількість українських емігрантів у Болгарії стабілізувалася, і до кінця 1930-х рр. вона коливалася в межах 1-2 тис. осіб з тенденцією до зменшення. Йдеться про тих емігрантів, які належали до українських громадських організацій (близько 200 осіб) або тією чи іншою мірою брали участь у громадському житті місцевої еміграції [4, с. 189; 5, с. 24]. Найбільш активними і впливовими в емігрантському середовищі були такі громадські організації й їхні об'єднання, як Українська громада в Болгарії з філіями у

Власенко Валерій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент, Сумський державний університет (Україна). ScopusAuthor ID: 563-3026-3000, Orcid ID: 0000-0003-2220-2239.

провінції, Українське культурне об'єднання в Болгарії та Союз українських організацій в Болгарії. Перша і третя перебували під впливом Державного Центру Української Народної Республіки (ДЦ УНР), друга - Українського національного козацького товариства (УНАКОТО) й Організації українських націоналістів. Були серед емігрантів і прихильники колишнього гетьмана П. Скоропадського [18-20].

Свідченням різнобарв'я громадського та культурного життя української еміграції в Болгарії була її преса. Спочатку ініціативу у справі видання української періодики виявило Українське Посольство (Посольство УНР). Саме воно у 1919-1920 рр. фінансувало випуск в Софії неперіодичного збірника *«Українсько слово»* та журналу *«Українсько-български преглед»* [21, с. 304; 22, с. 119]. Обидва виходили болгарською мовою. В їх підготовці, редагуванні та коректурі брали участь майже всі співробітники Посольства. Натхненником справи був О. Шульгин. Після його від'їзду до Парижа її продовжили Ф. Шульга та В. Драгомирецький [23, с. 22-23]. Співробітник Посольства Д. Шелудько на сторінках тогочасної української преси згадував, що спочатку українські дипломати вважали за необхідне поширювати інтерес до українського питання через болгарські засоби масової інформації, потім - за допомогою власного друкованого видання: «Первою пробою такого був журнальчик “Українсько Слово”, котрий, не дивлячись на свою сухість і академічність, звернув на себе увагу і зробив своє вражіння» [24, с. 213]. Всього побачило світ 4 числа збірника. Неповні його комплекти зберігаються у Національному літературному музеї Болгарії та Національній бібліотеці ім. святих Кирила і Мефодія в Софії. Виготовляли збірник у друкарні С. М. Стайкова. Головною метою збірника було ознайомлення болгар із життям в Україні. На його сторінках піднімалися питання історії України взагалі [25-27] й окремих її регіонів зокрема [28], взаємовідносин України із сусідніми державами [29], українства і слов'янства [30], української мови [31], освіти у Східній Галичині [32], а також українське питання у зарубіжній пресі [33-34]. Публікувалися статті, хроніка, документальні матеріали (склад і ноти Уряду УНР, національний гімн, ноти української делегації на Паризькій мирній конференції, відкриті листи, передруки з румунської та французької преси тощо). Авторами матеріалів були переважно співробітники Посольства. Окремі статті публікувалися під псевдонімом (Д. Доленко, Ю. Лемко¹, В. Прилучанин).

На відміну від академічного збірника журнал *«Українсько-български преглед»* мав популярний характер. Він був орієнтований не тільки на *«інтелектуальну аристократію»*, але й широкий читацький загал. Головна його мета - ознайомлення широкої болгарської громадськості з історією, культурою, сьогоденням України, висвітлення її зв'язків із Болгарією та сусідніми з нею державами. Виготовлявся журнал у друкарні С. М. Стайкова. Адреса редакції декілька разів змінювалася: Софія, ул. *«6 септември»*, 33; *«Христо Ботев»*, 11; *«6 септември»*, 24; *«Любен Каравелов»*, 29. Всього побачило світ 17 чисел журналу. Перше вийшло у жовтні 1919 р., останнє - у червні 1920 р. Журнал припинив існування через брак коштів у

¹ Лемко - ймовірно, псевдонім співробітника Посольства УНР в Болгарії Юліана Налісника, який народився 1890 р. у селі Красна колишнього Короснянського повіту (нині Польща). У 1921-1944 рр. жив на Лемківщині, потім - в Австрії та США. З 1950 р. - один з керівників Організації Оборони Лемківщини. Помер 1960 р. у Нью-Йорку.

дипломатичного представництва. Окремі числа журналу зберігаються у Національній бібліотеці ім. святих Кирила і Мефодія, Національному літературному музеї Болгарії та Науковому архіві Болгарської академії наук (ф. 11К). Об'єм видання - спочатку 8 сторінок формату А-4, потім - 12, згодом - 16 сторінок. Нумерація сторінок наскрізна (від першого до останнього числа). Інформації про керівництво журналу бракує [16, с. 61]. Офіційним керівним органом була редакційна колегія (комітет), але фактично журнал редагували члени Посольства УНР в Болгарії, а особливо Петро Сікора й Юліан Налісник [35, с. 167]. Так, у листі до І. Шишманова від 31 березня 1920 р. В. Драгомирецький просив поради у професора щодо доцільності публікації статті Дімітра Страшимірова (*Димитър Страшимиров*, 1868-1939) на сторінках журналу [36, арк. 3-3об]. Публікувалися редакційні й авторські статті. Серед авторів - українці, росіяни та болгари, в тому числі такі відомі, як Н. Балабанов, С. Младенов, Д. Страшиміров, С. Чілінгіров, Д. Шелудько, І. Шишманов, А. Шульговські (імовірно, псевдонім О. Шульгіна). Редакція не завжди поділяла політичні погляди авторів, наприклад, на федерацію слов'ян або українсько-російські стосунки [37-42]. Широкою та різноманітною була тематика опублікованих матеріалів. Висвітлювалися питання історії [43], українського національно-визвольного руху [44-45], тогочасних подій в Україні [46-52], взаємовідносин українців із сусідами народами [53-55], української мови [56], творчості представників української культури та літератури [57-59]. Публікувалися також рецензії (на книгу «Україна», брошуру П. Стебницького «Україна і Росія» та ін.), листи («Вільна трибуна»), документи (декларації, відоzwi Уряду УНР, телеграми Голови Директорії УНР, ноти до Паризької конференції тощо), хроніка, твори українських поетів Т. Шевченка, І. Франка й О. Олеся у перекладах Н. Балабанова, Л. Каравелова, Х. Цанкова-Дерижана та С. Чілінгірова.

У 1922 р. в Софії виходило неперіодичне видання - інформаційний листок «Українська громада». Видавець - Рада Української Громади в Софії, редактор - В. Хвиля, який на початку 1920-х рр. друкувався у газетах «Діло» (Львів) й «Український сурмач» (Щипйорно-Каліш) та журналі «Нова Україна» (Прага-Берлін). Формат видання - паперовий А-4, об'єм - 1-2 листа (2-4 сторінки). Адреса редакції: Софія, вул. Гробарська, «Українська хата». У Центральному державному архіві громадських об'єднань України зберігається 3 (№ 2-4) числа інформаційного листка. Поширювався він серед членів Української громади в Софії та її філій у провінції. На його сторінках подавалася інформація про меморіал (звернення) Армії УНР до урядів держав та їх представників, які брали участь у Генуезькій конференції 1922 р., події в Україні, взаємовідносини російських й українських більшовиків, «зміновіховство», українське студентство в Чехії, Українську господарську академію в Подєбрадах, Українську громаду й Українську студентську спілку в Болгарії, а також оголошення та листування з редакцією [60, арк. 1-5зв].

Громадські організації української еміграції намагалися заснувати власні друковані видання. Так, у лютому 1931 р. Б. Цибульський листовно обговорював з В. Філоновичем питання видання в Софії літературно-наукового та популярного журналу «Тобі Україно!». Було придбано спеціальне обладнання - шапірограф та друкарська машинка. Виявили

бажання взяти участь у випуску журналу члени Української громади в Болгарії Б. Цибульський, Г. Крупицький, Боголюбов, В. Маринчин, Й. Ткаченко та ще 2-3 особи. Запланований тираж - 50-100 примірників, періодичність - раз на 2 тижні, спосіб видання - циклостил (трафаретний друк). Передбачалася дотація представника військового міністра УНР на Балканах на видання журналу на суму 600 левів. Але В. Филонович не підтримав ідею Б. Цибульського. Вважав, що в українських емігрантів, які проживали в Софії, бракувало фінансових ресурсів й інтелектуальних сил видавати гарний журнал з такою періодичністю. Крім того, це завадило б Б. Цибульському розгорнути активну діяльність серед української еміграції у провінції [61, арк. 114зв-115зв, 125, 131-133]. Тому ідея прихильників Уряду УНР в еміграції мати власний друкований орган в Болгарії не була реалізована.

Натомість прихильники УНАКОТО у 1931 р. започаткували національний загально-громадський інформативний орган - газету *«На старожі»*. Вийшло лише кілька чисел. В. Филонович стверджував, що їх було 4 [62, арк. 213зв]. У Центральній архівній науковій бібліотеці України зберігається 3 числа (за 7 і 28 червня та 31 липня), Центральному державному архіву Болгарії - 1 [63, л. 1-2]. Редактор - Іван Орлов, директор - Федір Жеребко, періодичність - 2 рази на місяць, тираж - 1 тис. примірників, адреса редакції й адміністрації: Софія, вул. Царя Сімеона, 26 [16, с. 128]. Лише перше число журналу було тематичним і приурочене до 70-х роковин смерті Т. Шевченка. Рубрики двотижневика - колонка редактора, авторські статті, *«По світу»*, *«В Болгарії»*, *«На Україні»*, *«Наше життя»*, *«Театр, музика, мистецтво»*, *«Листи до редакції»*, документи (протести), бібліографія, оголошення та реклама. Серед авторів - болгари Н. Гайдов, Д. Різов, Ц. Цанков, П. Чакиров, С. Чілінгіров, українці Ф. Жеребко, І. Коршун, І. Орлов та Т. Полтавців.

У березні 1935 р. Українсько-болгарське товариство започаткувало свій друкований орган - двомовний журнал *«Украино-български весті = Українсько-болгарські вісті»*. Адреса редакції й адміністрації журналу: Софія, бул. *«Дондуков»*, 69. Побачило світ лише 1 число, хоча М. Паращук у листі до Д. Антоновича від 16 червня 1935 р. стверджував, що *«Укр.-Болг. Вісті почали виходити щомісяця, але ... рішили їх зробити 3-місячником»* [64, арк. 99]. Насправді йшлося лише про плани. Декілька примірників (Ч. 1) журналу зберігається у Центральному державному архіві Болгарії [65-66]. У заяві на реєстрацію журналу від 14 грудня 1934 р. голова Товариства М. Арнаудов зазначив, що оскільки головною метою Українсько-болгарського товариства є сприяти взаєморозумінню українців і болгар та зміцнювати культурні зв'язки між ними, то для її досягнення і започатковується двомісячний журнал, який буде висвітлювати історичні, літературні та культурні проблеми, але виключно з наукової точки зору, без політичної тенденційності [67, л. 1]. Член редакції М. Паращук надіслав по 20 примірників журналу до філій УГ в Болгарії з метою продажу їх у місцевих книгарнях та по 1 примірнику відомим болгарським й українським культурним діячам і науковцям (Д. Антонович, Й. Безпалко, Є. Вировий, І. Косенко, О. Лотоцький, О. Шульгин), громадським організаціям та їх об'єднанням (Українська головна еміграційна рада), редакціям українських газет (*«Час»*) і журналів (*«Гуртуймося»*) для ознайомлення [68, л. 35-42, 49-

52, 64, 68-69]. М. Паращук намагався залучити до співпраці у журналі відомих українських культурних діячів. Є. Вировий рекомендував йому звернутися у цій справі до Д. Антоновича, Л. Білецького, О. Бочковського, Л. Бурачинської, Л. Кисилевської, Д. Дорошенка, Н. Козицької, І. Мазепи, Б. Мартоса, З. Мірної, С. Наріжного, В. Сімовича, С. Сірополка, В. Січинського, Ф. Стешка, П. Феденка, Д. Чижевського, Г. Чикаленко-Келлер, В. Щербаківського, А. Яковліва та інших [69, л. 9-10].

Стрижневою темою журналу були українсько-болгарські культурні зв'язки. М. Арнаутов розкрив цю тему крізь призму життя та творчості Ю. Венеліна [70]. Т. Влайков звернув увагу на вплив творчості українських письменників на його літературні студії [71], С. Чілінгіров - творчої спадщини українських літераторів М. Смотрицького, Ю. Венеліна, Т. Шевченка, М. Вовчок, І. Франка, В. Стефаніка на розвиток болгарського красного письменства [72]. Доктор наук І. Пенаков охарактеризував демографічну ситуацію щодо українців в УСРР, Польщі, Румунії та Чехословаччині [73]. Дві розвідки присвячено постаті Михайла Грушевського. Перша - передрук із паризького тижневика «Тризуб» статті О. Шульгина [74], друга - стаття Д. Ш. (Дмитро Шелудько) болгарською мовою [75]. У роботі літературного критика Н. Атанасова йдеться про творчий доробок Т. Влайкова [76]. На сторінках журналу опубліковано раніше невідомий лист (фото) Т. Шевченка. Він зберігався в родині українських емігрантів, яка проживала в Софії. Її представник був приятелем поета [77]. У розділі «Хроніка» подана інформація про культурні і наукові події в Болгарії, життя місцевої української еміграції, репресії в радянській Україні, а також некрологи. На сторінках журналу розміщені уривки з «Кобзаря» Т. Шевченка у перекладі Д. Стоєвського та 3 вірші О. Олеся.

З метою поширення в Болгарії партійної преси, залучення до політичного руху місцевої еміграції та, враховуючи невисокі ціни на друк, політичні партії й організації намагалися перенести видання часописів з іншої країни до Болгарії. Так, у першій половині 1932 р. в Софії виходила газета «Незалежність» - друкований орган Європейського об'єднання українських організацій на чужині. Але згодом з'ясувалося, що ціни на друковану продукцію в Софії та Відні майже не відрізняються. Тому влітку того ж року було вирішено підготовку журналу до друку здійснювати в австрійській столиці, а сам друк - в Парижі [78, с. 210].

З таких же міркувань виходив редактор журналу «Гуртуймося» В. Филонович при перенесенні його редакції та друку з Праги до Софії. З лютого 1936 р. це питання докладно обговорювалося із військовим міністром УНР в еміграції В. Сальським та керівниками Української головної еміграційної ради [62, арк. 53зв, 58зв, 189]. Але лише на початку 1937 р. редакція почала діяти. Її адреса: Софія, ул. «Алеко Константинов», 47. При реєстрації журналу було змінено його спрямування: «замість журналу військово-громадської думки на національний інформаційний журнал (квартильний)». Співредакторами були болгарський підданий (за вимогою законодавства) П. Романюк та В. Филонович. Загалом у Софії побачили світ 2 числа - I (XIX) та II-III (XX-XXI) журналу. Виготовили їх у друкарні Добрінова і Табакова (Софія, бульвар Дондукова, 43). Вони зберігаються у Національній

бібліотеці ім. святих Кирила і Мефодія (Софія) та Центральній науковій архівній бібліотеці України (Київ). Але через фінансові проблеми, непорозуміння з Я. Малиновським [79, арк. 62] та вимушене повернення до Чехословаччини В. Филоновича видання журналу відновили у Празі, про що було оголошено на його сторінках. Нова адреса: Tchechoslovaquie, Praha Nusle II, Na Jezerce, 1200.

Зазвичай кожне число журналу було тематичним. Перше «софійське» число «Гуртуймося» було присвячене 19-й річниці проголошення Українською Центральною Радою незалежності України. Про це йшлося у передовиці (слово редактора). У статтях висвітлювалися такі питання, як традиції українського державотворення (А. Яковлів) [80], бій під Крутами (Г. Л.) [81], участь тогочасного Головного отамана військ УНР А. Лівницького в Українській революції 1917-1921 рр. (Ю. Луговий) [82] та Другий зимовий похід Армії УНР (Ю. Климач) [83]. Надруковано вірш Б. Лисянського «Ми не злякалися громів і реву бурі...» [84], некрологи на смерть учасників боротьби за незалежність України полковника Миколи Татарулі [85] і генерала Олекси Алмазіва [86], а також доньки українського громадсько-політичного діяча М. Драгоманова Лідії Шишманової-Драгоманової [87]. У «Хроніці» подавалася інформація про відзначення Свята Державності (Проголошення IV Універсалу УЦР) українською еміграцією в Болгарії, Німеччині, Чехословаччині, Швейцарії й Югославії [88]. Друкувалися також листи до редакції, оголошення та реклама.

Наступне подвійне число було присвячене 20-річчю «Новітнього самостійного Українського Війська». У передовиці йшлося про перебіг справи створення української армії та її значення для майбутньої боротьби за незалежність України [89]. Історії українського війська присвячені статті генерал-хорунжого В. Петріва [90], М. Ковальського [91], сотників Солоняра [92] та М. Битинського [93], Ю. Гнатюка [94]. Оpubліковані звернення голови Уряду УНР в еміграції В. Прокоповича з нагоди 20-літнього ювілею війська [95], вірші на військову тематику [96-97], інформація про відзначення 50-літнього ювілею генерал-хорунжого В. Сікевича [98], некрологи на смерть генерал-хорунжого М. Удовиченка [99] та колишнього державного секретаря УНР І. Мірного [100], а також матеріал з історії зброї (кулемета) [101]. Крім військової тематики, вміщені спогади А. Чеховського про композитора М. Лисенка [102] та свідчення іноземки про життя в радянській Україні [103]. Відображено і життя української еміграції на Балканах. Йдеться про статтю одного з керівників Української гроамди в Белграді В. Андрієвського (псевдонім: В. Анський) [104], матеріали рубрик «З преси» та «Хроніка», а також вірш члена управи Союзу українських організацій в Югославії Івана Черевка.

Зауважимо, що, незважаючи на те, що журнал «Гуртуймося» майже весь час свого існування (1929-1936, 1938) рр. виходив у Чехословаччині, він, перш за все, був орієнтований на українську еміграцію в балканських країнах. І лише згодом розширив коло своїх читачів за межами цього регіону. Це впливає з листування військового міністра УНР в еміграції В. Сальського зі своїм представником на Балканах В. Филоновичем, який, зокрема, зазначав, що «журнал, призначений первісно для Українців на Балканах, не міг безперечно удержати свого розповсюдження в цих тісних рамках і став час від часу все ширше пробивати собі дорогу і поза межі Балкан... в Польщі,

Румунії, Чехії, Франції, навіть в далекій Америці та на Зеленому Кліні, Маньжурії, Хинах та Персії і Сирії, ба навіть знайшло собі місце і на Україні» [62, арк. 215зв]. У рубриках «Хроніка» та «Листи до редакції» публікувалися матеріали провідних діячів еміграції в Болгарії, Румунії й Югославії про діяльність тамтешніх емігрантських громадських організацій.

Українські громадсько-політичні організації в Болгарії встановили гарні стосунки із близькими за ідеологією місцевими політичними партіями. Так, філія УНАКОТО щільно співпрацювала з Націонал-ліберальною партією (*Націонал-либераната партия*), що діяла легально у 1920-1934 рр. В її друкованому органі «*Незалежност*» (вісник) часто публікувалася І. Орлов та Т. Полтавців. В їхніх статтях йшлося про українське питання, ставлення УНАКОТО до інших суспільно-політичних середовищ української еміграції, українсько-польські й українсько-французькі відносини тощо [105, арк. 1-7].

У 1930-х рр. членами Союзу українських журналістів і письменників на чужині (Прага) були й українські емігранти з Болгарії М. Ніцкевич та В. Филонович [106, с. 3].

Отже, впродовж усього міжвоєнного періоду українська політична еміграція в Болгарії неодноразово намагалася започаткувати власну українську періодику. Спорадично різні політичні середовища еміграції видавали газети, двотижневики, місячники тощо. Найбільш вдалим був видавничий проект Посольства УНР. У ньому брали участь усі співробітники дипломатичного представництва. Короткотерміновими були видавничі проекти Української громади, Українського культурного об'єднання й Українсько-болгарського товариства. На заваді стали брак власних коштів й «інтелектуальних сил». Саме тому частина емігрантських видань виходила болгарською мовою. В їх випуску брали участь болгарські літератори та громадсько-політичні діячі. Невдалими були також спроби перенести редакції і друк журналів з Австрії та Чехословаччини до Болгарії.

1. Срібняк І. В. Українці на чужині. Полонені та інтерновані вояки-українці в країнах Центральної та Південно-Східної Європи: становище, організація, культурно-просвітницька діяльність (1919-1924 рр.). К., 2000. 280 с.

2. Власенко В. Перша хвиля міжвоєнної української політичної еміграції до Болгарії. *Българска украинистика*: альманах. Софія, 2013. Бр. 3. С. 172-184.

3. Власенко В. Друга хвиля міжвоєнної української політичної еміграції у Південно-Східній Європі. *Сумська старовина*. 2013. № 40. С. 22-35.

4. Власенко В. Третя хвиля міжвоєнної української еміграції до Болгарії. *Дриновський збірник*. Харків-Софія, 2015. Т. VIII. С. 184-195.

5. Власенко В. Натурализация украинской эмиграции в Болгарии в межвоенный период. *Анамнеза* [електронного историческо списание]. Софія, 2015. Кн. 1. С. 18-33.

6. Павленко В. Українсько-болгарські взаємини 1918-1939 рр. К., 1995. 224 с.

7. Якімова А. Українці в Болгарії: філософія історичного буття (нарис). Софія, 2011. 103 с.

8. Власенко В. М. Українська громада в Болгарії (за матеріалами паризького тижневика «Тризуб»). *Сумська старовина*. 2011. № 35. С. 14-27.

9. Власенко В. М. Філія Українського національного козацького товариства у Болгарії (1923-1936) за матеріалами болгарського і чеського архівів. *Дриновський збірник*. Харків-Софія. 2012. Т. V. С. 428-443.

10. Степовик Д. Скульптор Михайло Паращук: життя і творчість. Торонто-Едмонтон-Київ, 1994. 226 с.

11. Ониськів М., Хаварівський Б. Українець Михайло Паращук : Ровесник болгарської

- волі, Страдник нашої долі. Тернопіль: Збруч, 2003. 173 с.
12. *Жуківський В.* До 130-річчя з дня народження М.І. Паращука (1878-1963) - видатного українського скульптора, автора пам'ятника М.П. Драгоманову. *Матеріали першої, другої та третьої наукових конференцій «Драгоманівські студії»*. Софія, 2008. С. 74-80.
 13. *Власенко В.* Филонович Василь Захарович. *Україна в міжнародних відносинах*. Енциклопедичний словник-довідник. Вип. 6. Біографічна частина: Н-Я / Відп. ред. М.М. Варварцев. К.: Ін-т історії України НАН України, 2016. С. 273-276.
 14. *Власенко В.* Уродженці Сумщини - учасники Української революції 1917-1921 рр. Суми: ВВП «Мрія», 2016. С. 145-163.
 15. *Богуславський О.В.* Преса міжвоєнної політичної еміграції і боротьба за незалежність України: історичний шлях, досвід, дискусії. Монографія. Запорозжя: Просвіта, 2008. 452 с.
 16. *Мангачев П.* Украинската емиграция в България през периода между двете световни войни (1918 г. - 1944 г.). Софія: Колбис, 2011. 321 с.
 17. *Павленко В., Сохань П.* Українська емігрантська преса в Болгарії міжвоєнного періоду. *Українська діаспора*. К.-Чикаго, 1992. Ч. 1. С. 85-98.
 18. *Власенко В., Гузун В.* Національно-демократичне середовище міжвоєнної української еміграції в країнах Південно-Східної Європи. *Сумська старовина*. 2016. № XLVIII. С. 25-49.
 19. *Власенко В.* Консервативно-гетьманське середовище міжвоєнної української еміграції в країнах Південно-Східної Європи (1918-1939 рр.). *Сумський історико-архівний журнал*. 2015. № XXV. С. 56-67.
 20. *Власенко В.* Радикально-націоналістичне середовище міжвоєнної української еміграції в Південно-Східній Європі. *Сумська старовина*. 2016. № XLIX. С. 23-42.
 21. *Софіянець*. Українці в Болгарії (Допис із Софії). *Літопис політики, письменства і мистецтва*. Берлін, 1924. Кн. II. Зшиток 19/20. С. 304.
 22. *Наріжний С.* Українська еміграція: Культурна праця української еміграції 1919-1939. К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1999. 271 с.
 23. *Павленко В.* Дипломатична місія Української Народної Республіки в Болгарії (1918-1920 рр.). *Український історичний журнал*. К., 1992. № 12. С. 18-31.
 24. *Шелудько Д.* Українська справа в Болгарії (Лист з Болгарії). *Воля*. Відень, 1920. Т. 2. Ч. 5. С. 213-214.
 25. *Шелудько Д.* Украина, Русия и Переяславския договор от 1654 г. *Украинско слово*. 1919. Ч. 2. С. 1-8.
 26. *Доленко Д.* Украина и доброволците. *Украинско слово*. 1919. Ч. 4. С. 1-5.
 27. *Стебницьки П.* Украина и Русия. *Украинско слово*. 1919. Ч. 4. С. 13-15.
 28. *Лемко Ю.* Холмщина. *Украинско слово*. 1919. Ч. 4. С. 5-13.
 29. *Лемко Ю.* Українсько-полські відносини в Галиція. *Украинско слово*. 1919. Ч. 3. С. 3-22.
 30. *Придучанин В.* Украина и славянството. *Украинско слово*. 1919. Ч. 1. С. 3-7.
 31. *Шелудько Д.* Украинский язык. *Украинско слово*. 1919. Ч. 1. С. 8-18.
 32. *Налисник Ю.* Украинские училища в Галиция. *Украинско слово*. 1919. Ч. 2. С. 9-17.
 33. *Украинский вопрос в френский печат*. *Украинско слово*. 1919. Ч. 3. С. 28-33.
 34. *Посещение у Петлюра*. *Украинско слово*. 1919. Ч. 3. С. 33-35.
 35. *Налисник Ю.* Перше посольство української держави в Болгарії. *Історичний календар-альманах «Червоної Калини» на 1939 рік*. Львів, 1938. С. 164-168.
 36. *Научный архив на Българска академия на науките (НА БАН)*. Ф. 11К. Оп. 3, А. е. 506, 12 л.
 37. *Младенов С.* Україна, България и славянската взаимност. *Украинско-български преглед*. 1919. Ч. 3. С. 22-24.
 38. *Страшимиров Д.* Украинската проблема. *Украинско-български преглед*. 1919. Ч. 5. С. 37-39.
 39. *Страшимиров Д.* Духът на историята. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 6. С. 45-46.
 40. *Страшимиров Д.* Към федеративния принцип. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 9. С. 80-81.
 41. *Балабанов Н.* Да разберем украинците. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 14. С. 126-127.
 42. *Балабанов Н.* Украинството и славянско единение. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 16. С. 137-138.
 43. *Лемко Ю.* Термин Русь, Малоруссия (Малая Русь и Украина). *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 12. С. 110-111.
 44. *Шишманов Д.* Малко по-вече заинтересованост. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 9. С. 78.

45. Хан Бруно. Причините за отцъпването на Украйна от Русия. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 15. С. 130-132.
46. Терорът и жертвите на болшевиките. *Украинско-български преглед*. 1919. Ч. 1. С. 8.
47. Доленко Д. Украинската държава до Брест-Литовския мир. *Украинско-български преглед*. 1919. Ч. 3. С. 24-26.
48. Ерклев Д. Предсказанията се сбъват. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 7. С. 62-63.
49. Страшимиров Д. Първият Универсал. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 8. С. 73-74.
50. Добринин И. Впечатления от Украйна. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 8. С. 74-75.
51. Страшимиров Д. Керенски, Милуков и Украйна. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 10. С. 88-90.
52. Ерклев Д. Предсказанията се сбъват. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 7. С. 62-63.
53. Страшимиров Д. Украйна и България. *Украинско-български преглед*. 1919. Ч. 1. С. 4.
54. Добринин И. Украйна и България. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 6. С. 52-53.
55. Лемко Ю. Украйна и Полша. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 8. С. 72-73.
56. Доленко Д. Оде за украински език. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 7. С. 65-66.
57. Будевска-Ганчева А. М. Заньковецка. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 6. С. 46-47.
58. Д. Е. Михаил Коцюбински. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 6. С. 47-48.
59. Д. Е. Иван Франко. *Украинско-български преглед*. 1920. Ч. 7. С. 64-65.
60. Централний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). Ф. 269. Оп. 1. Спр. 207. 17 арк.
61. ЦДАГО України. Ф. 269. Оп. 2. Спр. 276. 183 арк.
62. ЦДАГО України. Ф. 269. Оп. 2. Спр. 282. 242 арк.
63. Централен държавен архив на Република България (ЦДАБ). Ф. 1717К. Оп. 2. А. е. 350. 2 л.
64. ЦДАГО України. Ф. 269. Оп. 2. Спр. 18. 150 арк.
65. ЦДАБ. Ф. 1717К. Оп. 1. А. е. 297.
66. ЦДАБ. Ф. 1717К. Оп. 2. А. е. 763. 3 л.
67. ЦДАБ. Ф. 1717К. Оп. 1. А. а. е. 287. 2 л.
68. ЦДАБ. Ф. 1717К. Оп. 1. А. е. 289. 104 л.
69. ЦДАБ. Ф. 1717К. Оп. 1. А. е. 547. 16 л.
70. Арнаудов М. Венелин и България (За стогодишнината на Габровското училище, 1835-1935 г.). *Украинско-Български вест*. 1935. Ч. 1. С. 2-6.
71. Влайков Т. Моето запознаване с украинската литература. *Украинско-Български вест*. 1935. Ч. 1. С. 6-9.
72. Чилингиров С. Украинската литература у нас. *Украинско-Български вест*. 1935. Ч. 1. С. 10-12.
73. Пенаков И. Украинците и ние. *Украинско-Български вест*. 1935. Ч. 1. С. 19-20.
74. Шульгин О. Трагедія Михайла Грушевського і трагедія України. *Украинско-Български вест*. 1935. Ч. 1. С. 15-18.
75. Д. Ш. Михайло Грушевський. *Украинско-Български вест*. 1935. Ч. 1. С. 20-24.
76. Атанасов Н. Тодор Г. Влайков. *Украинско-Български вест*. 1935. Ч. 1. С. 24-28.
77. Найдені листи Т. Шевченка. *Украинско-Български вест*. 1935. Ч. 1. С. 28.
78. Документи і матеріали з історії Організації Українських Націоналістів / Редкол.: В. Верига та ін. К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2010. Т. 2. Ч. 1: 1931-1934. 464 с.
79. ЦДАГО, ф. 269, оп. 2, спр. 283. 105 арк.
80. Яковлів А. Історичні традиції української державности. *Гуртуймося*. 1937. Ч. I (XIX). С. 2-8.
81. Г. Л. Наше минуле - наше наступне (до роковин бою під Крутами). *Гуртуймося*. 1937. Ч. I (XIX). С. 9-13.
82. Луговий Ю. На незахитаних позиціях (3 нагоди десятиліття виконання п. Андрієм Лівичьким уряду Головного Отамана). *Гуртуймося*. 1937. Ч. I (XIX). С. 14-17.
83. Климач Ю. Спогади про Листопадовий похід. *Гуртуймося*. 1937. Ч. I (XIX). С. 17-21.
84. Лисянський Б. Вірш. *Гуртуймося*. 1937. Ч. I (XIX). С. 9.
85. Полковник Микола Татаруля (1884-1936). *Гуртуймося*. 1937. Ч. I (XIX). С. 22.
86. На могилу бойового товариша замість вінця. *Гуртуймося*. 1937. Ч. I (XIX). С. 23.
87. † Лідія Шишманова-Драгоманова. *Гуртуймося*. 1937. Ч. I (XIX). С. 24.
88. Хроніка. *Гуртуймося*. 1937. Ч. I (XIX). С. 25-28.
89. Передовиця. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 2-6.
90. Петрів В. Відродження незалежної збройної сили Українського Народу. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 9-12.
91. Ковальський М. У двадцяті роковини. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 13-17.
92. Солонар. Відродження української армії. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 20-24.
93. Б[итинськ]ий М. Так гинуть московські яничари. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-

XXI). С. 25-28.

94. Гнатюк Ю. Козачата 4-ї сотні. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 24-25.
95. Прокопович В. До Українського Громадянства. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 17.
96. Лисянський Б. Вірш. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 8.
97. Завадович Р. Вірш. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 9.
98. Генерал-хорунжий Володимир Сікевич. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 13.
99. Іван Мірний [некролог]. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 18.
100. Ген.-хор. Микола Удовиченко [некролог]. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 18.
101. Б[итинський] М. П'ятьдесятьлітній ювілей кулемета (1887-1937). *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 31-32.
102. Чеховський А. Микола Лисенко (3 нагоди 25-ліття з дня смерті). Спогад. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 19-20.
103. Свідectво чужинки про совіцьку Україну. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 28-29.
104. Анський В. З українського життя в Югославії. *Гуртуймося*. 1937. Ч. II-III (XX-XXI). С. 30-31.
105. ЦДАГО, ф. 269, оп. 3, спр. 124, 7 арк.
106. Звіт Союзу українських журналістів і письменників на чужині. Прага, 1935. 3 с.

References

1. Sribnjak I. V. Ukrai'nci na chuzhyni. Poloneni ta internovani vojaky-ukrai'nci v kraih'nah Central'noi' ta Pivdenno-Shidnoi' Jevropy: stanovyshhe, organizacija, kul'turno-prosvitnyc'ka dijal'nist' (1919-1924 rr.). K., 2000. 280 s.
2. Vlasenko V. Persha hvylja mizhvojennoi' ukrai'ns'koi' politychnoi' emigracii' do Bolgarii'. *Вьlgarska ukraunstyka: al'manah*. Sofija, 2013. Br. 3. S. 172-184.
3. Vlasenko V. Druga hvylja mizhvojennoi' ukrai'ns'koi' politychnoi' emigracii' u Pivdenno-Shidnij Jevropi. *Sums'ka starovyna*. 2013. № 40. S. 22-35.
4. Vlasenko V. Tretja hvylja mizhvojennoi' ukrai'ns'koi' emigracii' do Bolgarii'. *Drynovs'kyj zbirnyk*. Harkiv-Sofija, 2015. T. VIII. S. 184-195.
5. Vlasenko V. Naturalyzacija ukraunskoj emigracii v Bolgariju v mezhoennij peryod. *Anamneza [elektronnoto ystorychesko spysanye]*. Sofija, 2015. Kn. 1. S. 18-33.
6. Pavlenko V. Ukrai'ns'ko-bolgars'ki vzajemny 1918-1939 rr. K., 1995. 224 s.
7. Jakimova A. Ukrai'nci v Bolgarii': filosofija istorychnogo buttja (narysy). Sofija, 2011. 103 s.
8. Vlasenko V.M. Ukrai'ns'ka gromada v Bolgarii' (za materialamy paryz'kogo tyzhnevnyka «Tryzub»). *Sums'ka starovyna*. 2011. № 35. S. 14-27.
9. Vlasenko V.M. Filija Ukrai'ns'kogo nacional'nogo kozac'kogo tovarystva u Bolgarii' (1923-1936) za materialamy bolgars'kogo i ches'kogo arhiviv. *Drynovs'kyj zbirnyk*. Harkiv-Sofija. 2012. T. V. S. 428-443.
10. Stepovyk D. Skul'ptor Myhajlo Parashhuk: zhyttja i tvorchist'. Toronto-Edmonton-Kyi'v, 1994. 226 s.
11. Onys'kiv M., Havarivs'kyj B. Ukrai'nec' Myhajlo Parashhuk : Rovesnyk bolgars'koi' voli, Stradnyk nashoi' doli. Ternopil': Zbruch, 2003. 173 s.
12. Zhukivs'kyj V. Do 130-richchja z dnja narodzhennja M.I. Parashhuka (1878-1963) - vydatnogo ukrai'ns'kogo skul'ptora, avtora pam'jatnyka M.P. Dragomanovu. *Materialy pershoi', drugoi' ta tret'oi' naukovyh konferencij «Dragomaniv'ski studii'»*. Sofija, 2008. S. 74-80.
13. Vlasenko V. Fylonovyh Vasyl' Zaharovyh. Ukrai'na v mizhnarodnyh vidnosynah. *Encyklopedychnyj slovnyk-dovidnyk*. Vyp. 6. Biografichna chastyna: N-Ja / Vidp. red. M.M. Varvarcev. K.: In-t istorii' Ukra'ny NAN Ukra'ny, 2016. S. 273-276.
14. Vlasenko V. Urodzhenci Sumshhyny - uchasnyky Ukra'ns'koi' revoljucii' 1917-1921 rr. *Summary: VVP «Mrija»*, 2016. S. 145-163.
15. Boguslavs'kyj O.V. Presa mizhvojennoi' politychnoi' emigracii' i borot'ba za nezalezhnist' Ukra'ny: istorychnyj shljah, dosvid, diskusii': Monografija. Zaporozhzhja: Prosvita, 2008. 452 s.
16. Mangachev P. Ukraunskata emigracija v Vьlgariju prez peryoda mezhdv dvete svetovny vojny (1918 g. - 1944 g.). Sofija: Kolbys, 2011. 321 s.
17. Pavlenko V., Sohan' P. Ukrai'ns'ka emigrants'ka presa v Bolgarii' mizhvojennoho periodu. *Ukra'ns'ka diaspora*. K.-Chykago, 1992. Ch. 1. S. 85-98.
18. Vlasenko V., Guzun V. Nacional'no-demokratychno seredovyshhe mizhvojennoi' ukrai'ns'koi' emigracii' v kraih'nah Pivdenno-Shidnoi' Jevropy. *Sums'ka starovyna*. 2016. № XLVIII. S. 25-49.
19. Vlasenko V. Konservatyvno-get'mans'ke seredovyshhe mizhvojennoi' ukrai'ns'koi' emigracii' v kraih'nah Pivdenno-Shidnoi' Jevropy (1918-1939 rr.). *Sums'kyj istoryko-arhivnyj zhurnal*. 2015. № XXV. S. 56-67.
20. Vlasenko V. Radykal'no-nacionalistychno seredovyshhe mizhvojennoi' ukrai'ns'koi' emigracii' v Pivdenno-Shidnij Jevropi. *Sums'ka starovyna*. 2016. № XLIIH. S. 23-42.

21. Sofijanec'. Ukrai'nci v Bolgarii' (Dopys iz Sofii'). Litopys polityky, pys'menstva i mystectva. Berlin, 1924. Kn. II. Zshytok 19/20. S. 304.
22. Narizhnyj S. Ukrai'ns'ka emigracija: Kul'turna pracja ukrai'ns'koi' emigracii' 1919-1939. K.: Vyd-vo im. Oleny Teligy, 1999. 271 s.
23. Pavlenko V. Dyplomatychna misija Ukrai'ns'koi' Narodnoi' Respubliky v Bolgarii' (1918-1920 rr.). Ukrai'ns'kyj istorychnyj zhurnal. K., 1992. № 12. S. 18-31.
24. Shelud'ko D. Ukrai'ns'ka sprava v Bolgarii' (Lyst z Bolgarii'). Volja. Viden', 1920. T. 2. Ch. 5. S. 213-214.
25. Shelud'ko D. Ukrajna, Rusyja y Perejaslavskyja dogovor ot 1654 g. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 2. S. 1-8.
26. Dolenko D. Ukrajna y dobrovolcyte. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 4. S. 1-5.
27. Stebnycky P. Ukrajna y Rusyja. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 4. S. 13-15.
28. Lemko Ju. Holmshhyna. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 4. S. 5-13.
29. Lemko Ju. Ukraynsko-polskyte otnoshenya v Galycyja. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 3. S. 3-22.
30. Pryluchanyn V. Ukrajna y slavjanstvoto. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 1. S. 3-7.
31. Shelud'ko D. Ukraynskyjat ezyk. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 1. S. 8-18.
32. Nalysnyk Ju. Ukraynskyte uchylshha v Galycyja. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 2. S. 9-17.
33. Ukaynskyjat v'pros v frenskyja pechat. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 3. S. 28-33.
34. Poseshhenya u Petljura. Ukraynsko slovo. 1919. Ch. 3. S. 33-35.
35. Nalysnyk Ju. Pershe posol'stvo ukrai'ns'koi' derzhavy v Bolgarii'. Istorychnyj kalendar-al'manah «Chervonoi' Kalyny» na 1939 rik. L'viv, 1938. S. 164-168.
36. Nauchnyjat arhiv na V'lgarska akademija na naukyte (NABAN). F. 11K. Op. 3, A. e. 506, 121.
37. Mladenov S. Ukrai'na, V'lgaryja y slavjanskata vzaymnost. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1919. Ch. 3. S. 22-24.
38. Strashymyrov D. Ukraynskata problema. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1919. Ch. 5. S. 37-39.
39. Strashymyrov D. Duh'et na ystoryjata. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 6. S. 45-46.
40. Strashymyrov D. K'ym federatyvnyja pryncyp. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 9. S. 80-81.
41. Balabanov N. Da razberem ukrayncyte. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 14. S. 126-127.
42. Balabanov N. Ukraynstvoto y slavjansko edynenye. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 16. S. 137-138.
43. Lemko Ju. Termyn Rus', Malorussyja (Malaja Rus' y Ukrajna). Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 12. S. 110-111.
44. Shyshmanov D. Malko po-veche zaynteresovanost. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 9. S. 78.
45. Nan Bruno. Prychynyte za ots'pvaneto na Ukrajna ot Rusyja. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 15. S. 130-132.
46. Terog'et y zhertvyte na bolshevykyte. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1919. Ch. 1. S. 8.
47. Dolenko D. Ukraynskata d'rzhava do Brest-Lyтовskyja myr. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1919. Ch. 3. S. 24-26.
48. Erkleev D. Predskazanyjata se sb'vat. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 7. S. 62-63.
49. Strashymyrov D. P'rvyjat Unyversal. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 8. S. 73-74.
50. Dobrynyn Y. Vpechatlenya ot Ukrajna. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 8. S. 74-75.
51. Strashymyrov D. Kerensky, Myljukov y Ukrajna. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 10. S. 88-90.
52. Erkleev D. Predskazanyjata se sb'vat. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 7. S. 62-63.
53. Strashymyrov D. Ukrajna y V'lgaryja. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1919. Ch. 1. S. 4.
54. Dobrynyn Y. Ukrajna y V'lgaryja. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 6. S. 52-53.
55. Lemko Ju. Ukrajna y Polsha. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 8. S. 72-73.
56. Dolenko D. Ode za ukraynsky ezyk. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 7. S. 65-66.
57. Budevskaja-Gancheva A. M. Zan'kovecka. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 6. S. 46-47.
58. D. E. Myhayl Kocjubynsky. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 6. S. 47-48.
59. D. E. Yvan Franko. Ukraynsko-b'lgarsky pregled. 1920. Ch. 7. S. 64-65.
60. Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan' Ukrai'ny (CDAGO Ukrai'ny). F. 269. Op. 1. Spr. 207. 17 ark.
61. CDAGO Ukrai'ny. F. 269. Op. 2. Spr. 276. 183 ark.
62. CDAGO Ukrai'ny. F. 269. Op. 2. Spr. 282. 242 ark.
63. Centralen d'rzhaven arhiv na Republyka V'lgaryja (CDAB). F. 1717K. Op. 2. A. e. 350. 21.
64. CDAGO Ukrai'ny. F. 269. Op. 2. Spr. 18. 150 ark.
65. CDAB. F. 1717K. Op. 1. A. e. 297.
66. CDAB. F. 1717K. Op. 2. A. e. 763. 31.

67. CDAB. F. 1717K. Op. 1. A. a. e. 287. 21.
 68. CDAB. F. 1717K. Op. 1. A. e. 289. 1041.
 69. CDAB. F. 1717K. Op. 1. A. e. 547. 161.
 70. Arnaudov M. Venelyn y Vьlgaryja (Za stogodyshnynata na Gabrovskoto uchylshhe, 1835-1935 g.). Ukraynsko-Vьlgarsky vesty. 1935. Ch. 1. S. 2-6.
 71. Vljajkov T. Moeto zapoznavane s ukraynskata lyteratura. Ukraynsko-Vьlgarsky vesty. 1935. Ch. 1. S. 6-9.
 72. Chylyngyrov S. Ukraynskata lyteratura u nas. Ukraynsko-Vьlgarsky vesty. 1935. Ch. 1. S. 10-12.
 73. Penakov Y. Ukrayncyte y nye. Ukraynsko-Vьlgarsky vesty. 1935. Ch. 1. S. 19-20.
 74. Shul'gyn O. Tragedija Myhajla Grushevs'kogo i tragedija Ukrai'ny. Ukraynsko-Vьlgarsky vesty. 1935. Ch. 1. S. 15-18.
 75. D. Sh. Myhajlo Grushevs'kyj. Ukraynsko-Vьlgarsky vesty. 1935. Ch. 1. S. 20-24.
 76. Atanasov N. Todor G. Vljajkov. Ukraynsko-Vьlgarsky vesty. 1935. Ch. 1. S. 24-28.
 77. Najdeni lysty T. Shevchenka. Ukraynsko-Vьlgarsky vesty. 1935. Ch. 1. S. 28.
 78. Dokumenty i materialy z istorii' Organizacii' Ukrai'ns'kyh Nacionalistiv / Redkol.: V. Veryga ta in. K.: Vyd-vo im. Oleny Teligy, 2010. T. 2. Ch. 1: 1931-1934. 464 s.
 79. CDAGO, f. 269, op. 2, spr. 283. 105 ark.
 80. Jakovliv A. Istorychni tradycii' ukrai'ns'koi' derzhavnosti. Gurtujmosja. 1937. Ch. I (HH). S. 2-8.
 81. G. L. Nashe mynule - nashe nastupne (do rokovyn boju pid Krutamy). Gurtujmosja. 1937. Ch. I (HH). S. 9-13.
 82. Lugovyj Ju. Na nezahytnykh pozycijah (Z nagody desjatylyttja vykonannja p. Andrijem Livyc'kym urjadu Golovnoho Otamana). Gurtujmosja. 1937. Ch. I (HH). S. 14-17.
 83. Klymach Ju. Spogady pro Lystopadovyj pohid. Gurtujmosja. 1937. Ch. I (HH). S. 17-21.
 84. Lysjans'kyj B. Virsh. Gurtujmosja. 1937. Ch. I (HH). S. 9.
 85. Polkovnyk Mykola Tatarulja (1884-1936). Gurtujmosja. 1937. Ch. I (HH). S. 22.
 86. Na mogylu bojovogo tovarysha zamist' vincja. Gurtujmosja. 1937. Ch. I (HH). S. 23.
 87. † Lidija Shyshmanova-Dragomanova. Gurtujmosja. 1937. Ch. I (HH). S. 24.
 88. Hronika. Gurtujmosja. 1937. Ch. I (HH). S. 25-28.
 89. Peredovycja. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 2-6.
 90. Petriv V. Vidrozhennja nezaleznoi' zbrojnoi' syly Ukrai'ns'kogo Narodu. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 9-12.
 91. Koval's'kyj M. U dvadcjati rokovyny. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 13-17.
 92. Solonar. Vidrozhennja ukrai'ns'koi' armii'. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 20-24.
 93. B[ytyns'kyj] M. Tak gynut' moskovs'ki janychary. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 25-28.
 94. Gnatjuk Ju. Kozachata 4-i' sotni. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 24-25.
 95. Prokopovych V. Do Ukrai'ns'kogo Gromadjanstva. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 17.
 96. Lysjans'kyj B. Virsh. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 8.
 97. Zavadovych R. Virsh. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 9.
 98. General-horunzhij Volodymyr Sikevych. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 13.
 99. Ivan Mirnyj [nevrolog]. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 18.
 100. Gen.-hor. Mykola Udovychenko [nevrolog]. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 18.
 101. B[ytyns'kyj] M. Pjat'desjat'litnij juvylej kulemeta (1887-1937). Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 31-32.
 102. Chehovs'kyj A. Mykola Lysenko (Z nagody 25-littja z dnja smerti). Spogad. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 19-20.
 103. Svidoctvo chuzhynky pro sovic'ku Ukrai'nu. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 28-29.
 104. Ans'kyj V. Z ukrai'ns'kogo zhyttja v Jugoslavii'. Gurtujmosja. 1937. Ch. II-III (HH-HHI). S. 30-31.
 105. CDAGO, f. 269, op. 3, spr. 124, 7 ark.
 106. Zvit Sojuzu ukrai'ns'kyh zhurnalistiv i pys'mennykiv na chuzhyni. Praga, 1935. 3 s.

Власенко В. М.

кандидат исторических наук, доцент, Сумский государственный университет (Украина). ScopusAuthor ID: 563-3026-3000, Orcid ID: 0000-0003-2220-2239.

УКРАИНСКАЯ ЭМИГРАНТСКАЯ ПРЕССА МЕЖВОЕННОГО ПЕРИОДА В БОЛГАРИИ

Охарактеризована пресса межвоенной украинской политической эмиграции в Болгарии. Проанализированы издательские проекты Посольства УНР, Украинского

общества, Украинского культурного объединения, Украинско-Болгарского общества и представителя военного министра УНР на Балканах и Турции В. Филоновича. Наиболее удачной была издательская деятельность Посольства УНР в Болгарии. Определены причины непродолжительного существования печатных органов эмигрантских общественных организаций. Не хватало собственных средств и «интеллектуальных сил».

Ключевые слова: Болгария, пресса, украинская политическая эмиграция.

Vlasenko V. M.

PhD (History), Associate Professor (Ukraine), Sumy State University. ScopusAuthor ID: 563-3026-3000, Orcid ID: 0000-0003-2220-2239.

THE UKRAINIAN EMIGRE PRESS OF THE INTERWAR PERIOD IN BULGARIA

The interwar Ukrainian political emigration in Bulgaria was formed as a result of several waves and flows of emigration in 1918-1922. The network of public organizations of Ukrainian emigration has been operating in the country. The most numerous and influential were the Ukrainian community in Bulgaria with branches in the province, the Ukrainian Cultural Association in Bulgaria and the Union of Ukrainian Organizations in Bulgaria. The first and third organizations were under the influence of the State Center of the Ukrainian People's Republic, the second - the Ukrainian National Cossack Society and the Organization of Ukrainian Nationalists. The supporters of the former Hetman P. Skoropadskyi were also among the emigrants.

The first periodicals "Ukrainske slovo" [Ukrainian Word] and "UkrainsBulgarski pregled" [Ukrainian-Bulgarian Review] appeared in 1919-1920 thanks to the Ukrainian Embassy (Embassy of the UPR) in Bulgaria. In 1922, the Ukrainian community in Bulgaria issued several numbers of the same name information sheet. At the beginning of 1931, supporters of the State Center of the UPR tried to publish the literary and scientific, popular magazine "Tobi Ukraini!" [For you Ukraine!], but the money and the intellectual forces were not found. In the same year, the members of the Branch of the Ukrainian National Cossack Society in Bulgaria launched the newspaper "Na storozhi" [On Guard], which published twice a month. The editor - I. Orlov. Its pages contained the publications of the representatives of Ukrainian emigration and the Bulgarian community.

In the first half of 1932, in Sofia, the newspaper "Nezalezhnist" [Independence] was published. It was a printed matter of the European Union of Ukrainian Organizations abroad. In the summer of the same year, its printing was relocated to Vienna. In March 1935, the Ukrainian-Bulgarian Community launched a bilingual magazine "Ukrainsko-bolgarski vesti" [Ukrainian-Bulgarian News]. The world saw only one issue of the magazine. M. Arnaudov and M. Parashchuk were responsible for its release. The main focus of the magazine was Ukrainian and Bulgarian cultural ties. In 1937-1938, in Sofia, the magazine "Hurtuimosia" [Let's Unite] was issued, which was previously published in Czechoslovakia. It was focused on the Ukrainian reader in the Balkan countries. Its co-authors are P. Romaniuk and V. Filonovich. The capital of Bulgaria saw two issues of the magazine.

In the 1930's, the members of the Union of Ukrainian Journalists and Writers abroad (Prague) were Ukrainian emigrants from Bulgaria - M. Nitskevych and V. Fylovnych.

Key words: Bulgaria, printed press, Ukrainian political emigration.